

ЈОВАН ГРУЈИЋ
2. 8. 1947 – 4. 11. 2006.

МИЛАН ЈЕЛИЧИЋ

Народна опсерваторија, Калемегдан, Горњи град 16, 11000 Београд, Србија

Човек стално мисли да има времена, а онда . . .

Резиме. Јован Грујић се учланио у наше Друштво у време отварања Народне опсерваторије, половином шездесетих година. Спада у најзаслужније астро-аматере јер је учествовао у прављењу две карте северног неба, бавио се астрофотографијом, био један од првих предавача у планетаријуму и био сарадник ВАСИОНЕ.

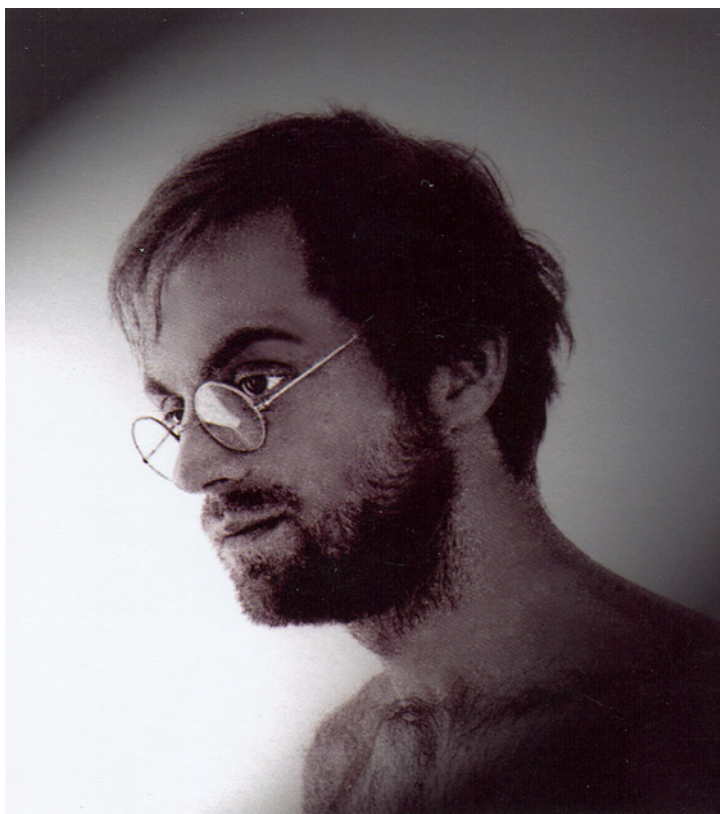
Професионално се бавио фотографијом. Имао је низ различитих интересовања.

Дата је његова биографија, исечци из говора на сахрани и низ сећања чланова нашег Астрономског друштва и других његових пријатеља.

Јован Грујић, један од највреднијих сарадника Народне опсерваторије и Планетаријума ненадано нас је напустио у шездесетој години живота, 4. новембра 2006. године. Нисам у почетку веровао људима који су ме преко телефона упозоравали на читуље. Говорио сам им да је то неки други човек. А онда сам се 10. новембра ипак обрео на Новом гробљу.

Пред капелама мноштво људи. У којој ли је Јован? Пред првом стоји црни транспарент на коме златним словима пише: *Човек стално мисли да има времена, а онда одједном буде касно.* „Ово личи на Јована“, помислим. И стварно на парти његово име. Припало ми тешко. Изразим саучешће супрузи Гордани, кћерки Милице, брату Милану и другима. Напољу много људи, али мени мало познатих. Од чланова Друштва само Никола Живановић и бивши члан Георгиј Назаров.

Јован Грујић је био из сада средње генерације, један од најзаслужнијих чланова Астрономског друштва „Руђер Бошковић“. Учланио се у време отварања Куле. Из тог времена је његово велико пријатељство са покојним Зораном Ивановићем (умро 1998) и Николом Живановићем. Њих тројица чинили су „тријумвират“ у који је професор Данић имао највеће поверење.



Слика 1: Опсерваторија Хвар, 1975. (црно бела-Јован са наочарима);



Слика 2: Јован са фотоапаратом, Београд 1980.

У нашем Друштву се Јован Грујић истицао: као добар астрофотограф – водио је, например, снимање кино камером делимичног помрачења Сунца 20. маја 1966, као један од твораца звезданих карата из 1968. и 1971. године, као један од првих предавача у Планетаријуму, као члан комисија пред којима се полагало за звање сарадника Народне опсерваторије¹, као члан Уређивачког одбора „Васионе“ 1970. године. На планетаријумски пројекциони екран, пренео је контуре београдског хоризонта које се виде са лепог видиковца Народне опсерваторије – и сада је тамо профил Авалског торња, који је порушен у „пријатељском“ бомбардовању 1999. године. Финансирао је део штампарских трошкова споменице посвећене професору Данићу, за коју је надахнуто написао своја сећања и дао фотографије – „Васиона“ бр. 1/1989. Објављена су и његова сећања на Ненада Јанковића, који је умро 1997. године, „Васиона“ 1-2/1998 и Зорана Ивановића, који је умро 1998, „Васиона“ 5/1998.

Иако је озбиљнији аматерски астрономски рад релативно рано напустио, за разлику од Зорана и Николе, Јован је све време остао одан Друштву. За Друштво му није било ништа тешко да уради. Почетком 1995. године је са радошћу прихватио мој позив да у Народном музеју сними портрет Руђера Бошковића, који је урадио Влахо Буковац (објављен је тек 2005. у „Васиони“ бр. 1), и Апијанову планшету из књиге *Astronomicum Caesareum* Ненада Јанковића („Васиона“ 5/1995). Исте године је уредио корице књиге „Помрачења Сунца и Месеца“ Руђера Бошковића, коју је превео Ненад Јанковић. Наредне 1996. године, у Новом Саду је снимио слику „Тоталитет помрачења Сунца“ Петра Кубичеле („Васиона“ бр. 2-3/1999). Када је 1998. године Републичка дирекција за имовину приредила први стрес Друштву у вези са статусом Народне опсерваторије и Планетаријума, тражећи склапање уговора за њихово коришћење, врло су утешне биле Јованове приче о његовим везама са значајним људима. Као добар цртач спретно је 2005/2006. године, према постојећим плановима и силним премеравањима, скицирао Народну опсерваторију и њене пресеке (налазе се у раду „Подземље Народне опсерваторије“ на странама 235-252 овог Зборника), као и терен Висинске астрономске станице на планини Видојевици, за чланак који ће бити објављен у „Васиони“.

Представити Јована је врло тешко јер је био самосвојна личност. Због интровертности, особењаштва, противуречности, поливалентности и чини ми се цртица генијалности, увек је био занимљив али и неухватљив и тајанствен. Прихватио сам се писања о њему јер је много задужио Друштво, јер је на мене оставио снажан утисак и што сматрам да би сећања требало што пре да се забележе, јер их време изобличава, а лењост и наша

¹ Са Радованом Данићем, Ненадом Јанковићем и Зораном Ивановићем налазио се 2. новембра 1968. у испитној комисији. У овој IV класи сарадника положили су: Драган Пекез, Предраг Милојковић и Милан Јеличић.

пролазност трајно уништавају. Прича се да је имао и тамнији део личности, али Јованов реверс ми није познат. Сјајно би било када би се неки романописац, „неки Достојевски“, прихватио посла расветљавања његове личности и живота.

Јован је имао разноврсна интересовања. Завршио је средњу Грађевинску школу код Лиона. Студирао је архитектуру, астрономију и физику. Био је изврстан уметнички и примењени фотограф. Правио је дивне портрете великог формата (увек ми пада на памет фотографија Драгутина Платнера, нашег бившег члана) и запажене каталоге, календаре и друге рекламе. Сарадник је био првих чувених Публикумових календара. У више наврата снимао је за САНУ артефакте Хиландара (на жалост и поред моје жеље никада се нисмо нашли у овом славном српском манастиру). Од године 1983. био је члан Секције ликовних уметника фотографије Удружења ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Србије. Бавио се архитектонским пословима, уређењем ентеријера (многи причају о његовом уређењу стана у Шафариковој улици). Био је колекционар сатова, пенкала, оружја и различитих других вредних, лепих и ретких ствари.

Чини се да му је животни пут одредио Курс астропотографије, који је на Кули водио Александар Кубичела крајем шездесетих година. Познато је да је многе ноћи провео у фото-лабораторији Народне опсерваторије. У фотографском послу је уживао и у њему био перфекциониста. Данима је, на пример, долазио на Калемегдан, не би ли што боље снимио кићену (барокну) капију Карла VI, у време када је игра сенки била по њему најповољнија. Нада је чинила да са радошћу савладава Калемегдански брег и да за остварење свога циља има неограничено време.

Пуно енергије, средстава и петнаестак година уложио је у свој недовршени „бункер-атеље“ у дворишту родитељске куће. Под земљом и изнад ње по 70 квадратних метара. Унутра шинска расвета. А онда га је поразио детаљни урбанистички план источног дела Смиљанићеве улице који је предвидео проширење обданишта и на површину његовог дуго времена маштаног и грађеног атељеа.

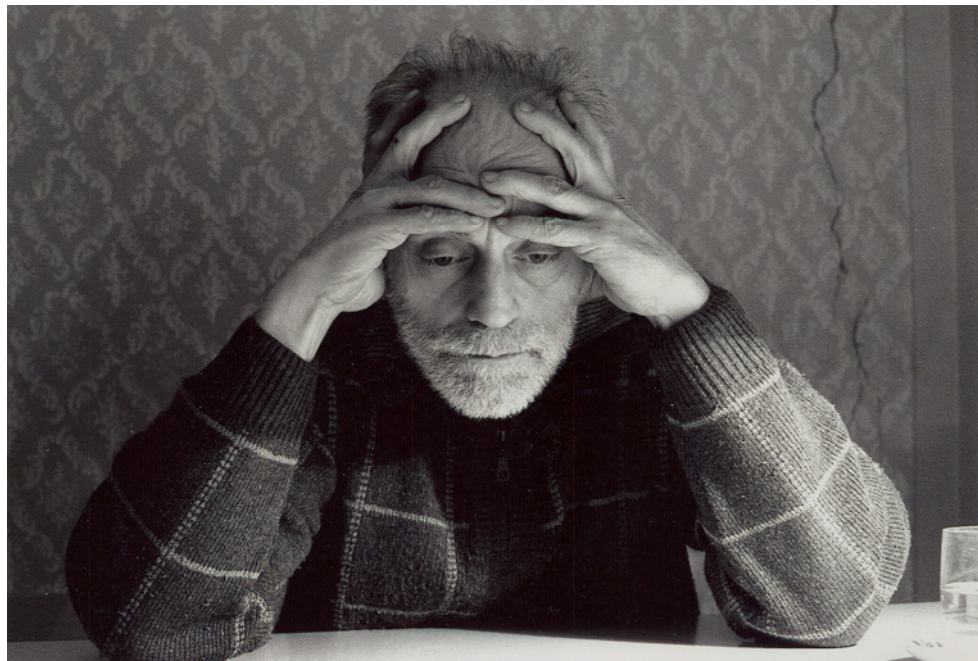
Био је необични, радознали истраживач младалачке душе, кога није задовољавао свакодневни живот. Бавио се јогом (пре доношења важних одлука могао је да се види у карактеристичном положају), сликарством, падобранством, играо је тенис. Авантуристички дух га је терао да се у много чему опроба. Једног лета у младости отиснуо се у Немачку, како би дошао до средстава за куповину озбиљне фототехнике. Тамо се прихватио два посла. Дању је чистио базен неког хотела, а ноћу је радио у ресторану у коме је задобио велико поверење газде и особља ресторана, нарочито његовог женског дела. Тих, благ и озбиљан, са истанчаном способношћу да слуша и разуме, целог свог века био је магнет за жене. А оне су му биле велика инспирација. Позната су и његова лутања по Кини, где се нашао два пута; једном је ишао радно а други пут као награђени фотограф. Две недеље пред напуштање овога света вратио се из Монголије.



Слика 3: На једном од московских аеродрома приликом путовања за Монголију, 2006.

Експериментисао је са собом. Невезано за црквене празнике, „остајао је само на чају“. И по 40 дана. Уз професора Данића, који је често посматрао небо уз класичну музику, заволео је нарочито Бетовена, Хајдна и Моцарта. Зато је касније често био у концертној сали Коларчеве задужбине, а код куће имао „сву“ озбиљну музику на магнетофону тракашу. Као вегетаријанац је био стално у сукобу са честитом старином Данићем, који је у својим непроменљивим годинама знао да каже: „Убеђује ме да треба да пасем траву и да је то укусније од прасетине. Прича ми као да је он учио физиологију а не ја“. Јован је у годинама осетљиве младости бивао ужаснут када би у својим раним јутарњим шетњама код куле Небојше, ваљда после ноћних посматрања са Народне опсерваторије, редовно виђао камионе са говедима која су превожена у Кланицу.

Волео је природу. Пентрао се по Проклетијама, крстарио по хварском красу у време када је Зоран Ивановић радио на Хварској опсерваторији и шетао Делиблатском пешчаром. Био је стални гост дубоких кањона, прашума и бистрих вода дивље тромеђе Црне Горе, Босне и Рашке. Једне године, са друговима Зораном Јовановићем и Зораном Јанојлићем, на гумену чамцу је сплаварио од Мојковца до Горажда. Том приликом су прошли и кроз, због опасних водопада и пролаза Таре забрањене Ђаволе лази (теснаце) код Мојковца. Кажу да је знао дуго да гледа у воду и да ужива у ватри.



Слика 4: Јован Грујић (Снимио Оливер Цвијовић).

Волео је животиње, нарочито мачке. Веровао је у њихово међусобно „пријатељство“, као и да је њихов изворни однос и са људима хармоничан. Али како је стварност била другачија – морала је да се исправља. „Природњацима“, који га нису познавали, зато је било врло чудно када је једном приликом после скидања загазио у ледену Сушицу, на њеном ушћу у Тару, како би спасавао некакве инсекте, који су летећи горе-доле падали у реку из које су их вребале халапљиве пастрмке.

Професор Данић је водио посебну бригу о Јовану јер је у осмој години остао без оца, вредног грађевинског предузимача, пореклом из Грделичке клисуре. Сведок сам да је свога оца Стојана, са годинама, све више волео и поштовао. Са мајком, која се брзо преудала, имао је пак често конфликте. Професор Данић је велике наде полагао у свога „штићеника“, па је био незадовољан када је Јован мењао факултете и прекидао студије. Када се, на

пример, запослио у Смедереву, велики шаљивџија је говорио: „Свидело му се да запрашњави смедеревску цаду.“ Јован му је узвраћао пажњом и чинио је Професору различите услуге, на пример кречио му је стан итд. Ипак, под старост бригу о Професору су преузели Радован Димитријевић, библиотекар Друштва, и његова мајка.

Са својим истомишљеником, Зораном Ивановићем, имао је посебан однос. У Зорановом компликованом емотивном животу, пре свега са женским светом, Јован му је био стални ослонац. У младости су били стално заједно: и на Народној опсерваторији, на пример за време рада на звезданим картама, и на студијама, и када се Зоран борио са алкохолизмом. Заједно су били и у Зорановом Остину који је слетео у звездарски багрењак. Када га је Јован питао шта се десило, овај: „Пужеви су прелазили пут“. Ова два вегетаријанца су по ветеринарским станицама забринуте носили корњачу тражећи помоћ за њен поломљени оклоп. Помоћи није било, док су им докоњаци предлагали да од ње направе супу. На крају су јој после прања сами залепили оклоп, па је Јован наредних 7-8 година могао да је чешка по врату у својој башти. Заједно су на Хвару, за време пожара, спасили једну породицу – јара над водом је била толико велика да су са спашеним људима морали да уђу у воду, како би превртањем охладили свој гумени чамац. Пред смрт ми је говорио да ће библиотеци Друштва поклонити Зоранове астрономске књиге, које је добио од његове сестре Смиље, која живи у Словенији.

Целог живота је био опседнут духовним. Последњих година је нарочито много времена и емотивне енергије улагао у помагање људима, који су се у различитом степену запетљали у својим животима. Његово бављење алтернативном психологијом, односно психотерапијом се прочуло, па је наступао и на јавним трибинама. У циљу обучавања заинтересованих за квалитетнији живот, терапија се одвијала кроз етапе. Прва је била „археолошко истраживање“ прошлости, а онда су следили домаћи задаци: вођење дневника, писање састава на теме везане за страхове и заблуде, посете позоришту, биоскопу, читање . . .

Навиру ми различита сећања: његов тихи говор (мало је говорио, ваљда и зато што је водио рачуна о етици информације), светло лице, атеље са налепљеним сентенцама, стална жеља и тежња да се одлепи од свакодневице, слављење Данића, импресионистичко уживање у тренутку, снимање мојих близанаца, његова мајка Мица коју сам можда чешће чуо и видео него самог стално одсутног Јована, фотографски радови за бугарску „промишљеност“, актови лепих дама (са звезданом позадином) које је сликао акварелом, његово храмање после несрећног падобранског доскока, сјајно уређено поткровље у Љубе Стојановића, дубоке ципеле у хладним данима али и босонога ходање по снегу када је отварао кућну капију у своју последњу зиму, како је једнако спретно користио оловку седећи на поду, како је говорио да човек може готово све ако одважно почне са првим кораком . . .

И да завршимо са цитатом из читуље објављене у „Политици“ који опет говори да га нисмо сасвим познавали: *Блага и чиста душа нашег Брата Јована се преселила на Вечни исток, . . . а у потпису: Браћа Ложе „Побратим“ и Велики мајстор Регуларне велике ложе Србија.*

Овај приказ би био много краћи да није било Јованових пријатеља и колега, који су углавном потписници сећања која следе. Изненадио сам се колико су сви били везани за њега. Хвала им на помоћи, као и на томе што смо поделили многе успомене.

Милан Јеличић

ИЗ ОПРОШТАЈНИХ ГОВОРА НА САХРАНИ

На сахрани је било око 120 његових рођака и пријатеља. На гробу је говорио мр Бојан Ковачевић, директор Музеја града Београда и Жана Крстић, једна од многих особа чијој је души Јован помогао.

Драги Јоване,

Иако си једном рекао „мој воз неће стати јер је неко оставио длаку на прузи“, ево нас, ипак, где те данас овде пратимо са овога света. Одлазиш Ти који си био симбол Слободе и Стварања, човек који је славио Живот и трчао са његовим барјаком између наших траљавих људских тврђавица лењости, учмалости, зловне некреативности. Спајало нас је слављење Дијалога, моћи људског разума да, удвоје или вишегласно али без брбљања, увиди много шта, скоро или заправо Све. Увек уз хумор, фину иронију, никада уз цинизам и нихилизам. Био си најчудеснија књига коју многи не успеваху да читају, па ни да отворе, насрћући на уникатан спис отварачем за конзерве, потом још и збуњени неуспехом. Имао си невероватан рукопис, рукопис постојања, рукопис живота у сваком његовом детаљу. Једино што ти замерао је што си својом супериорношћу можда другима, а свакако ненамерно, могао одати слику да се живи, напредује и узвишава некако лако, без труда и инвенције.

Мр Бојан Ковачевић

. . . Годинама је овај Трагач копао, више по људском ђубрету него по благу. Проналазио је а да није ни путовао. Био је вичан да оцени са ким прича већ у првом разговору. Бележио је своја запажања и поредио их са туђим. Не ретко се дешавало да прођу године и године да би људи за које је радио схватили да им је то што су сами покушавали да нађу било баш ту, испред носа . . . И тек онда би схватили каква је зверка био овај Трагач.

Одломак из приче “Трагач” посвећене Јовану Г. 2005. год.

Жана К, пацијент и пријатељ

ЦРТИЦЕ

Анегдота без речи. Предвече, у зимски дан, трчао млади Јован, уз урлање, низ стрму падину, од Опсерваторије ка Планетаријуму. Неко га је са Куле пратио како раздрљен и у црном капуту промиче кроз грање и виче на белом снегу.

Када је био у висини св. Петке, запази га неки чова, који је ишао узбрдо. Чувши Јованово вриштање и видевши како му се огртач и шал виоре на све стране, уплаши се, па поче без душе да бежи на доле. Бауљао је и падао по снегу, чак и када је Јован ушао у Планетаријум; као да га је сам нечастиви јурио у тај сумрак.

По казивању Зорана Ивановића.

др Драгослав Парабуџки

Први житељ. Ако се људи икада буду исељавали на неку другу планету могућу за живот, а верујем да хоће, желим да се уваже следећи моји предлози:

- да на новој планети могу да живе само људи прочишћеног духа и тела,
- да на њој могу да живе само људи који воле живот и који желе да стварају лепо за добробит свих и
- да Јован буде њен први житељ, а уједно и главни члан комисије за одабир људи.

Имам разлога да верујем да би то била најсјајнија планета у Васиони. (2004).

Психолог. Јован је био веома свестан свог знања и умећа. Непогрешиво је оцењивао и анализирао пацијенте и људе уопште. Једном приликом сам га упитала:

- Да ли си икада погрешно у процени неке особе?
Мало је одћутао, а онда је рекао:
- Можда . . . у броју ципела.

Жана К, пацијент и пријатељ

Аутомобили. Мало је познато да је волео старије комфорне аутомобиле и то оне са карактером и душом. Најпре је купио полован Волво Амазон. Како су му лимари тражили много новца, закључио је да је боље да сам купи аутогени апарат и боце; и сам га је дотерао.

Онда је од неког амбасадора купио Мерцедес 200 SLE, али је оштећен у судару на Земунској пијаци. Велике паре је затим дао за Мерцедес кабриолет са коцкастим фаровима, али су му га украли пред кућом. Није жалио новац говорећи: „Једном се живи“.

Следио је неки бели мерцедес. Имао је још неких кола. То нису били олд тајмери, али јесу старији аутомобили високе класе.

У такве аутомобиле знао је да уђе бос и у поцепаним фармеркама. Када би га таквог зауставили, полицајци би постајали сумњичави, али чим би видели исправе, знали би и да се извине.

Монах. За време Јовановог боравка на Вилиндару (Хиландару, *Прим Ред.*), један од црквених отаца видевши да је Јован скрушен, смирен и способан, позвао га је на разговор и упитао:

- Да ли би био вољан да останеш у Хиландару, да се замонашиш?
- Драге воље Оче, овај начин живота мени одговара, али има само један проблем.
- Који брате?
- Оче, ја не могу без жена.
- Е, брате Јоване, то ти је прави разлог.

арх. Владимир Петровић

Јован Грујић – Слободни Зидар

Људи се рађају са многим склоностима и талентима. Јован их је имао више од многих.

Бр. Јован Грујић се родио и са Добротом.

Она је остала његово велико благо којим је великодушно даровао и нас, његову браћу.

Као "слободан човек на добром гласу" приступио је нашем братству чиста срца и незамисливих идеала.

Говорио је да је у нашој традицији и принципима нашао све најљудскије, најморалније и најдуховније.

Ја сам у уверењу да је Бр. Ј. Г. све то носио дубоко у себи и пре упознавања са нашим начелима, јер како би их одмах осетио као своје и блиске.

Ширио је у нашем братству толеранцију, благост и разумевање, а истовремено био непопустљив према било каквим одступањима.

Јованове беседе ће остати пример доследности високим начелима добротинства у сваком облику.

Остају и даље многе теме о којима је, на јединствен начин, могло да се говори само са

Бр. Јованом Грујићем.

Бр. Б. Д. Ложа "Побратим"



Слика 5: Навипов календар за 2002. годину, Београд 2001.

Календар. Снимања у вези са Навиповим календаром за 2002. годину Јован је спровео у дечијем позоришту „Бошко Буха“. Користећи фондус одевних предмета Народног позоришта настали су бројни леви вински снимци запослених из овог предузећа. Овде приказана фотографија настала је у шаљивој атмосфери после званично завршеног снимања. „Сликар“ Јован се налази у Друштву представнице Навипа, којој се свидела моја хаљина, а хтела је да има и успомену на интригантног фотографа, који је снимање са уштогљеним костимима претворио у праву веселу представу.

Исидора Бунета

Нож. Између њега и Зоће (Зорана Ивановића, прим. Ред.) било је различитих шала, обичних и уврнутих загонетки и апсурдних исказа. Тако су на пример на „јужносрбијанском језику“ помињали и „нож без дршке, а сечиво фали“.

Мали Јован. Када би га задиркивали због ниског раста са: Гле, колички си? знао би да каже: „Ићи ћу у Русију да продужим ноге“.

Зоран Јанојлић

Љубиша Јоцић. На Јована, пре његовог доласка на Народну опсерваторију, као и на нас тада децу из околине Смиљанићеве 34, снажан утисак је оставио књижевник, песник и сликар Љубиша Јоцић.

Овај велики педагог, иначе боем, увек је имао времена и разумевања за наше проблеме. На књижевним вечерима организованим на његовој баштенској тераси, читали смо своје песме и радове, али и оне светски признатих аутора. Док се у вечерњим часовима расправљало о филозофији, психологији и нашим животним проблемима Љубиша би често пућкао лулу. Био нам је идол. Са нама је често играо мали фудбал, по тада „турској калдрми“. Учио нас је да волимо животиње – имао је три пса и пет мачака.

М. Г.

Најбољи. После доласка из Цириха, где сам као фотограф-лаборант радио скоро 12 година, отворио сам радњу на углу Булевара револуције и Зорине улице. Одмах по отварању упознао сам Јоцу који је становао у близини. Одговарало му је што сам једини у граду радио колор повећања до формата 50 x 70 см.

У почетку ме је тестирао, а онда га је квалитет мога рада одушевио. Радио сам му повећања наредних 25 година. Како сам у лабораторији имао посла са пуно познатих уметничких фотографа из целе велике Југославије, био сам у могућности да видим разлике између њих. Јован Грујић је био бар за класу бољи од свих. И остао је то до данашњег дана.

Драган Милић, фотограф, углавном „лаборант“

Посматрачи. Њих тројица одлуче да због лоших посматрачких услова оду на Космај. После двонедељних припрема, око којих се посебно бринуо Зоран Ивановић, у једну недељу нађу се на њему. Тек што су изабрали погодно место и почели да постављају инструменте, дође неки сељак и поче са питањима. Када је све сазнао, радозналац им рече:

– Тешко ћете ви ту нешто да видите; неће во на краву!

Али београдска деца која све знају и која често знају да кажу „шта зна сељак“ била су упорна. После три дана, када су искисли као мишеви, вратили су се у Београд.

проф. др Предраг Јованић

Стрелац. Јову Грујића упознао сам сасвим случајно и релативно касно, иако смо живели дуги низ година у комшилуку. На неки чудан начин ми је и жао због тога. Спонтано и неусиљено се одвијало и наше дружење. Наша виђања нису била честа, али била су веома садржајна и изузетно пријатна. Био је темељно васпитан човек. Имао је фино дефинисане ставове и критеријуме.

ЈОВАН ГРУЈИЋ
2. 8. 1947 – 4. 11. 2006.

Увек је тачно знао шта хоће. Красила га је питома нарав препуна хуманих осећања.

С обзиром да се сам бавио стрељаштвом и данас се дивим изванредном каталогу који је урадио за фабрику муниције „Први партизан“ из Титовог Ужица. Ову специфичну и деликатну тематику Јова је одрадио на највишем нивоу. Себи дозвољавам овакву оцену, јер сам много времена посветио фотографији.

Занимљиво је да ме је Јова тада замолио да га укључим у стрељаштво, како би боље осетио, да тако кажем, «мирис» те области.

Уопште ме није зачуило када је за врло кратко време постао сасвим добар стрелац. Било је интересантно посматрати га како интензивно ужива у гађању.

Био је сјајан људски лик. Не верујем да ће ико од оних који су се дружили са њим моћи да га препустити забраву.

Београд, 23. 04. 2007.

Ратко М. Ивановић

ЈОВАН ГРУЈИЋ
2. 8. 1947 – 4. 11. 2006.

Jovan Grujić became member of the Astronomical Society "Rudjer Bošković" in the middle of sixties. He was one of the best astro amateurs: he participated in making two maps of the northern sky and photographs of celestial bodies. He was among the first lecturers in the Planetarium and the autor of many articles in "Vasiona".

He was interested in many subjects and became a professional art photographer.

The article contains his biography, extracts from the speeches on his funeral and memories on him told by members of the Society "Ruder Boškovic" and his friends.